

الله أكبر من العلم

درس ۱۹

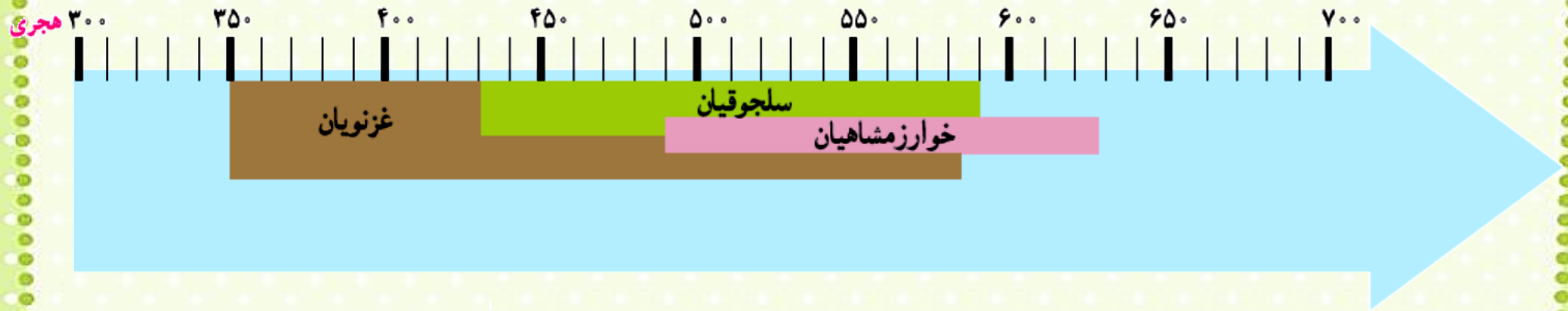
وزیران کاردان، شهرهای آباد

ورود ترکان به ایران

ترکان مردمی بودند که در نواحی شمال شرقی ایران زندگی می‌کردند. آنها زندگی قبیله‌ای داشتند و کار اصلی‌شان دامداری بود. با گسترش دین اسلام تا منطقه‌ی ماوراءالنهر، ترکان مسلمان شدند و بعضی از قبایل ترک به تدریج به داخل ایران رفت و آمد می‌کردند. برخی از ترکان با استفاده از استعدادها و توانایی‌های نظامی خود به دربار پادشاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند. آنان پس از مدتی موفق شدند سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دهند.

غزنویان

مناره‌ی دوره‌ی غزنویان غزنین، افغانستان

مشهورترین فرمانروای غزنوی، سلطان محمود غزنوی بود. یکی از کارهای مهم سلطان محمود، لشکرکشی به هند بود. او چند بار به آن سرزمین لشکر کشید؛ در آنجا بت‌خانه‌ها را خراب کرد و گنج‌های فراوانی را به غارت برد و بعد به ایران بازگشت. پس از سلطان محمود، پسرش سلطان مسعود به حکومت رسید.

سلجوقیان

برج طغرل در شهر ری

سلسله‌ی سلجوقیان را طغرل تأسیس کرد. سلجوقیان حکومتی قدرتمند و قلمرو بسیار وسیعی داشتند. به نقشه‌ی صفحه‌ی بعد توجه کنید. در زمان سلطان ملکشاه سلجوقی، قلمرو سلجوقیان از شرق تا ماوراءالنهر و از غرب تا دریای مدیترانه گسترش یافت. پایتخت سلطان ملکشاه، شهر اصفهان بود.

خوارزمشاهیان

پس از مرگ سلطان ملکشاه سلجوقی، بین جانشینان او اختلاف افتاد و حکومت سلجوقی ضعیف شد. سرانجام، یکی از فرمانروایان منطقه‌ی خوارزم، آخرین سلطان سلجوقیان را شکست داد و حکومت خوارزمشاهیان را ایجاد کرد. مهم‌ترین سلطان خوارزمشاهیان، سلطان محمد بود. در زمان او، قلمرو ایران از سمت شرق گسترش یافت و کشور ما با مغول‌ها همسایه شد. حکومت خوارزمشاهیان با حمله‌ی مغول‌ها به ایران، برچیده شد.

▲ مسجد جامع رُشتخوار، استان خراسان رضوی، به‌جا مانده از دوره‌ی خوارزمشاهیان

وزیران کاردان ایرانی

حاکمان ترک تبار که از اقوام بیابان گرد بودند، از کشورداری اطلاع چندانی نداشتند. آنها می دانستند که برای اداره ی سرزمین پهناور ایران و جمعیت زیاد آن، باید از افرادی آشنا با کشورداری استفاده کنند. به همین دلیل، وزیران باهوش و خردمند ایرانی را انتخاب می کردند.

یکی از وزیران مشهور سلجوقیان، **خواجه نظام الملک** توسی بود. وی خدمات زیادی در راه عمران و آبادانی ایران انجام داد.

رونق دانش، هنر و معماری

● در دوره‌ی حکومت‌های ترک تبار به ویژه سلجوقیان، زبان و ادب فارسی مورد توجه قرار گرفت و در قلمرو پهناور آنها رواج یافت. از جمله مقرر شد که نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی به زبان فارسی نوشته شوند؛ در حالی که قبل از آن، به زبان عربی نوشته می‌شدند.

■ قلمرو غزنویان
 --- مرزهای ایران کنونی
 ■ پایتخت

■ قلمرو سلجوقیان
 --- مرزهای ایران کنونی
 ■ پایتخت

■ پایتخت
 --- مرزهای ایران کنونی
 قلمرو خوارزمشاهیان

از جمله شاعران ایرانی معروف دوره ی غزنویان، ابوالقاسم فردوسی است. آیا نام اثر

معروف او را می دانید؟

فردوسی شاعر بزرگ ایرانی

● در دوره‌ی سلجوقیان، به دستور خواجه نظام‌الملک مدارس به نام

«نظامیه» در شهرهای بزرگ ساخته شد.

△ تصویر مدرسه‌ی نظامیه

● در این دوره، همچنین مساجد، برج‌ها، مناره‌ها و کاروان‌سراهای باشکوهی بنا شدند.

مسجد جامع ساوه

بقایای کاروان‌سرای رباط قره عشق، خراسان شمالی

شهرهای آباد

به طور کلی، در زمان حکومت‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان در ایران همچون گذشته، شغل بیشتر مردم، کشاورزی و دام‌پروری بود. در این دوره، شهرهای بزرگ و آبادی در قلمرو پهناور ایران به وجود آمد. در این شهرها شغل‌هایی چون سفالگری، آهنگری، بافندگی و تجارت رواج داشت. بازرگانی با سرزمین‌های دیگر نیز در این دوره بسیار رونق یافت.

فعالیت

۱- با توجه به خطّ زمان، سه حکومت ترک تبار را نام ببرید و بگویید دوره‌ی حکومت کدام یک طولانی‌تر بوده است.

۱- غزنویان، ۲- سلجوقیان، ۳- خوارزمشاهیان

* حکومت غزنویان طولانی‌تر بود.

فعالیت

۲- چگونه برخی از ترکان در ایران به قدرت رسیدند و حکومت تشکیل دادند؟

برخی ترکان با استفاده از استعداد و توانایی های نظامی خود به دربار پادشاهان نفوذ کردند و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند. آنان پس از مدتی موفق شدند سلسله های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دهند.

فعالیت

۳- متن درس را مطالعه کنید؛ کدام یک از سه حکومت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان، اهمیت بیشتری دارند؟ چرا؟

سلجوقیان، چون حاکمان این دوره برای اداره ی کشور از وزیران باهوش و خردمند ایرانی استفاده کردند.

زبان و ادبیات فارسی در این دوره مورد توجه قرار گرفت. مدارس نظامیه، مساجد، برج ها، مناره ها و کاروانسراهای باشکوه در این دوره بنا شدند.

فعالیت

۴- در زمان حکومت سلسله‌های ترک تبار، ایرانیان چه نقشی در اداره‌ی امور کشور داشتند؟ چرا؟

برای اداره‌ی سرزمین پهناور ایران جمعیت زیاد آن از وزیران ایرانی استفاده می‌کردند. چون حاکمان ترک تبار از کشورداری بی‌اطلاع بودند و وزیران باهوش و خردمند ایرانی را برای اداره‌ی کشور انتخاب می‌کردند.

هیچ رازی در مورد موفقیت وجود ندارد

موفقیت نتیجه‌ی برنامه‌ریزی،
کار سخت و یادگیری از شکست‌هاست.

